

Формирање Другог ударног ловћенског батаљона

17 фебруара 1942 горњо-цеклинска чета добила је наређење од команданта Ловћенског партизанског одреда, да се команда чете са 33 борца јави у Команду одреда, у Ставору, 18 фебруара у 9 часова, са свом ратном опремом.

Ова чета формирана је 13 јула 1941 и живјела је на територији између Цетиња и Ријеке Црнојевића. Иако су били два скупаторска гарнизона у поменутиим мјестима и двије ојачане страже, које је окупатор држао на цести Добрска Плоча и Кошћеле ради обезбјеђења комуникације Цетиње — Ријека, ова чета му је ипак наносила велике губитке и стално му је ометала саобраћај на овим комуникацијама.

Издајом Драже Михајловића, са окупљањем четника око себе, четничка пропаганда се шири из Западне Србије на Источну Црну Гору у Васојевиће, гдје налази јако упориште, тако да они почетком 1942 формирају своје чете, батаљоне и бригаде, и мучки убијају наше другове. Њихов рад и агитација постепено се ширила на остали дио Црне Горе, а почињу и отворено да нападају на партизанске јединице.

Бајо Станишић, пуковник бивше југословенске војске, који се налазио уз наш Главни штаб за Црну Гору и Боку, отворено је ступио у издајство окупивши око себе извјестан дио народа у „четнике“, чиме је угрозио територију нашег Бјелопавлићког партизанског одреда, те је у вези с тим Штабом Ловћенског партизанског одреда послао појачање. Одмах смо добили задатак да се најхитније, тј. у току ноћи, пребацимо на лијеву обалу р. Зете и да се повежемо са Штабом Бјелопавлићког одреда, гдје ћемо добити потребне задатке. Четири до пет дана раније тамо је отишао и Први ударни батаљон Ловћенског одреда.

Према наређењу Команде одреда 33 борца ове чете са командом чете одлазе још у току дана до Доњег Загараца, а остали дио чете у јачини око 30 млађих и старијих бораца остаје и даље на свом терену, ради извршења постављених задатака, све до маја мјесеца, када јединице Ловћенског партизанског одреда

напуштају своју слободну територију, изузев извјесног броја илегалца. У Штаб Загарачког партизанског батаљона стигли смо око 16 часова, гдје смо добили сва потребна обавјештења о непријатељу, о преласку на лијеву обалу ријеке и једног водича.

У току ноћи 18/19 фебруара ми смо се пребацили југо-источно од Даниловграда и 19 фебруара наставили пут до Команде одреда.

19 фебруара 1942 стигли смо у село Јовановиће, гдје смо се повезали са Радованом Павићевићем. Он је имао у свом саставу око 20 партизана из околине Виницке. Ми смо се интересовали за Команду одреда, али је са њом била прекинута свака веза. Команда одреда налазила се код Бара Шумановића са својим јединицама, као и са Првим ударним ловћенским батаљоном.

Како нијесмо могли доћи до Штаба одреда, договорили смо се са Радованом Павићевићем да 19/20 фебруара пођемо у село Бријесно у куће Калезића, да се одморимо и да будемо у сталној вези са њима. У разговору са Радованом о ситуацији у Бјелопавлићима, он ми је рекао да је стање неизвјесно, јер има доста утицаја са стране, а први сукоб са четницима имаће приличан утицај на даљи развој ситуације у овом мјесту, а за село Мартиниће рекао је да су на прекретници и да чекају резултате борбе, која треба у најскорије вријеме да ријеши ово питање.

20 фебруара око 6 часова четници Баја Станишића извршили су напад на јединице Одред и водили жестоку борбу до 12 часова, када су наше снаге биле приморане на повлачење уз доста велике губитке, нарочито Првог ударног ловћенског батаљона. Наша чета нашла се за леђима четника и стално је вршила напад. Међутим, четници остављају дио снага према нама, уз јаку артиљериску подршку Италијана, тако да смо се и ми нашли између двије ватре. Четници који су успјели да присиле наше снаге на повлачење око 12 часова врше снажан напад на нашу чету. Ми смо имали одличан положај, тако да смо све њихове нападе успјешно одбијали.

Кад су видјели да се не могу пробити кроз наше положаје и разбити нашу чету, они су послје двочасовне жестоке борбе, користећи познати им терен, заобишли наше десно крило и извршили напад са десног бока. За цијело вријеме борбе италијанска артиљерија тукла је наше положаје. Нашли смо се између двије ватре.

Послје дуге борбе приморани смо на повлачење према кућама Јовановића. Кад смо дошли до цркве, дознао сам од другга Р. Павићевића да се једна чета Ловћенског одреда пребацила преко Зете и да нам иде у помоћ. За вријеме нашег повлачења са положаја четници су брзо ушли у село Виницку. Приликом

спуштања у село Веницку, извршили смо снажан јуриш на њих, нанијели им губитке и приморали на повлачење.

Када је пала ноћ, борба је престала, тако да смо се ми задржали на достигнутој линији. Четници су прешли преко ријеке Зете на мосту и повукли се у село Кујаву под окриљем италијанског гарнизона, који се налазио у Даниловграду. Испитали смо терен и поставили стражу на мосту. Око 20 часова долази једна чета Ловћенског одреда под командом Бојице Јововића. Тако нам је сад било лакше за обезбјеђење терена којим смо овладали. На овом терену задржали смо се око пет дана, све док нијесмо позвани од команданта Главног штаба за Црну Гору и Боку Ивана Милутиновића, који нас је упутио да се јавимо штабу Зетског одреда. Одмах смо наставили пут у правцу Пиперске Ријеке, гдје смо нашли друга Блажа Јовановића од кога смо добили задатак. На овом терену нашли смо једну чету љешанских партизана из Првог ударног батаљона.

Послије нашег доласка из Ловћенског одреда на овом се терену нагло измијенила ситуација. У источном дијелу Црне Горе васојевићки четници су ојачали и стално вршили притисак на наше снаге. У овој ситуацији Главни штаб за Црну Гору и Боку шаље команданта Ловћенског партизанског одреда Пека Далчевића у Морачу, због настале критичне ситуације на овом терену.

10 марта командант Ловћенског одреда Пеко Далчевић доводи двије чете партизана и шаље их у Пиперску Ријеку, гдје се по наређењу команданта Одреда формира Други ударни батаљон, састављен од торњо-цеклинске чете, љешанске чете, која је раније била на овом терену и од двије чете што их је довео Пеко Далчевић. Главни штаб за Црну Гору и Боку послао је у другој половини марта Први ударни батаљон у Морачу, да се под командом Зетског партизанског одреда бори у рејону Пиперске Ријеке. На овом терену са исхраном смо врло слабо пролазили, јер је овај крај врло сиромашан, а било се сакупило више партизана: један батаљон Зетског одреда, љеворечки партизани и наш Други ударни батаљон. За исхрану смо примали само по 300 грама свјежег меса, које је било врло слабо. Људи су почели нагло да слабе.

20 марта долази на овом сектору до тешке борбе са четницима, који су узимали све више маха у Црној Гори, користећи окупатора и примајући од њега свестрану помоћ у оружју, муницији, животним намирницама и новцу. Велики број породица одведен је у интернацију. Једна чета из Љешанске Нахије, која је била у саставу нашег батаљона, није могла да издржи под оваквим околностима и условима живота, те је затражила да се врати на свој терен. Била је упорна у свом захтјеву и на крају последице дугот убјеђивања да је пријема потреба да остане на

овом терену није се успјело. Она се вратила на свој терен, што је негативно утицало на остале другове.

Прије 20 марта и борбе са четницима, ми смо скоро сваког дана преговарали са претставницима села Лутова. Ми смо их савјетовали да приђу нама, али како се они граниче Васојевићима, новонастала ситуација у свим околним племенима поколебала их је, тако да су остали привремено неутрални. Међутим, нама су поручили да са њиховог терена не нападамо груписане четнике на Вјетарнику, иначе да ће нас они напасти с леђа. Али, Штаб сектора доноси одлуку да се четници напану на Вјетарнику 20 марта, са једино могућег лутовског сектора. И 20 марта Други ударни ловћенски батаљон имао је задатак да напане четнике на Вјетарнику без своје прве чете, а мјесто ње ојачан је једном четом Пиперског батаљона. Прва чета нашег батаљона са једним водом Пиперског партизанског батаљона требало је да напане неке мање групе четника у селу Клопоту, а по ликвидацији овог малог упоришта да се пребаци преко Пелева Бријега ка Вјетарнику. Батаљон се налазио на десној обали ријеке Мораче и према плану требало је да се у току ноћи пребаци на лијеву обалу и да заузме положај за напад. Падом првог мрака наступило је велико наоблачење, а касније је почела да пада киша. Ова ноћ је била страшна за путовање. Правац нашег кретања кроз непроходни терен, у дужини четири до пет километара, био је врло тежак. Јако наоблачење с кишом натјерало нас је да се крећемо корак по корак и опрезно да прелазимо преко Лутова, да бисмо избјегли борбу са њима. Кретање је настављено у правцу села Пиперске Ријеке — Лутова — Вјетарника. У току ноћи пут је био освјетљаван исјечцима гумене обуће бораца која је скидана с ногу и запаливана те се на тај начин освјетљавао пут за прелаз преко овог беспућа, али више бораца је повријеђено, тако да смо били приморани да их пошљамо у нашу болницу, која се налазила у селу Петровићима.

Тачно у 6 часова изјутра, 20 марта, изишли смо на положај и одмах смо извршили напад на четнике, који су се жилаво бранили, јер су се били утврдили на врху Вјетарника. Жилавом и упорном борбом успјели смо да потиснемо четнике са свих положаја, тако да је до 12 часова све било разбијено, осим утврђеног Вјетарника. На овом утврђењу борба се водила већином бомбама. Бомбе су бацане и са једне и са друге стране, тако да је нама ипак успјело да их негдје око 14 часова истјерамо из ових положаја и да наставимо гоњење у правцу села Орах и села Пелев Бријег. На Вјетарнику смо оставили 27 бораца под командом Љуба Пејовића да бисмо заштитили наше јединице с леђа од љеворечких четника. Настављајући гоњење четника у правцу Пелева Бријега мислили смо да ћемо срести нашу прву чету, која је имала задатак да напане село Клопот и да продре

у правцу Пелев Бријег—Вјетарник, гдје је требало да се сре-темо. Ова чета се међутим задржала на свом положају изнад Клопота, да би обезбиједила наше положаје од интервенције Италијана из Подгорице. Кад смо дошли до Пелева Бријега, био је већ мрак. Чим смо стигли, издали смо наређење командиру прве чете која је била код села Клопот да се пребаци са једним водом Пиперског батаљона на Вјетарник и да посједне те положаје, а чета Љуба Пејовића да се спусти до села Ораха, да ту посједне положај и да сачека други дио чете који ће доћи у њен састав. Штаб Другог ударног батаљона са Војом Тодоровићем и са још двије чете задржао се у Пелеву Бријегу.

Командир прве чете није успио да се са својом четом у току ноћи пребаци на Вјетарник због новонастале ситуације, па је положај на Вјетарнику остављен са малим снагама.

Непријатељ се у току ноћи прикупио у Кучима и Брскуту и са новим снагама нападао наше мање дјелове, који су остали на Вјетарнику и опколио их. До мрака наше снаге су водиле упорну борбу са доста осјетним губицима, али су се извукле јер је Веселин Лаловић, који је био с њима, добро познавао терен, што је стварно спасло ове људе од уништења. Он је 23 марта довео преостали дио чете у састав батаљона.

Кучки, братоношки, брскутски и љеворечки четници извршили су напад на наше снаге у Пелеву Бријегу, а истовремено и на Вјетарнику. Напад су извели 21 марта 1942 г. Непријатеља смо задржали укопаног на положајима све до ноћи, а у току ноћи успјели смо да се пребацимо на десну обалу Мораче и да задржимо ове положаје, не допуштајући четницима прелаз. У овом времену цеклинска чета била је у саставу Ловћенског ударног батаљона.

Приликом напада на Вјетарник 13 партизана из Лијеве Ријеке под руководством Шћепана Ђукића дошло нам је у помоћ, али их љеворечки четници напану с леђа и све до посљедњег побију. Пошто су ликвидирали групу партизана, продужили су напад на остале дјелове наших јединица, које су опсједнуте на Вјетарнику од стране четника из Куча и Брскута. Послије ових борби на Вјетарнику четници су навалили да се пребаце на десну обалу ријеке Мораче.

Послије пет до шест дана, око 26 марта, добили смо наређење од Главног штаба да се што жипније пребацимо у рејон Мораче, јер је тамо била критична ситуација.

Када смо ову одлуку Главног штаба саопштили батаљону, дошло је до отвореног негодовања и непослушности, јер се под условима какви су били у Пиперима није више могло издржати. Покушали смо да убиједимо људе у важност свога одласка у Морачу, али нијесмо успјели, јер су сви били врло исцрпљени тако да се нијесу могли држати на ногама. Пошто нијесмо успје-

ли да покренемо батаљон, извијестили смо Главни штаб. Наредио нам је да се са батаљоном пребацимо до Главног штаба. Код Главног штаба смо преноћили. Команда Главног штаба (Иван Милутиновић и Блажо Јовановић) одржала је састанак са комунистима овог батаљона и скренула пажњу на њихову одговорност, да су у свему комунисти обавезни и одговорни, јер да ову борбу води Комунистичка партија.

Послије овог састанка у батаљон су дошли Иван Милутиновић и Блажо Јовановић и истакли да ко жели да продужи ову борбу са нама нека се одвоји на означено мјесто. Одвојило се свега 45 бораца, који су били спремни да иду у Морачу и да изврше свако наређење Комунистичке партије. Остали дио батаљона враћен је кућама, али како је у међувремену био спријечен пут долином ријеке Зете, са Гостиља су упућени преко Никшићке Жупе и Горњег Поља за Катунску Нахију. Међутим, у Горњем Пољу наиђу на никшићки одред и командант одреда Сава Ковачевић затражио је од њих оружје, ако неће да остану у одреду да наставе борбу против непријатеља. Десеторица њих нијесу хтјели да положи оружје, него су остали да се боре у никшићком одреду, а остали су га предали, јер су били изнемогли и нијесу жељели да остану на другом терену.

45 другова са командантом и комесаром батаљона упутило се у Морачу гдје је само 25 другова успјело да дође до Поља Драговића у Морачи, а остатак је упућен у болницу. 25 другова који су стигли у Поља Драговића, добили су задатак да пођу на положај Коњев Лаз. Овдје смо се задржали око шест дана тако да је и од ове мале дружине обољело њих десет, на положају је остало свега 15 другова. Када је за нас сазнао Пеко Дапчевић, поручио је да дођу командант и комесар остатка батаљона и када је видио у каквом смо стању, одмах нам је наредио да одемо у свој одред, на свој терен. Прије два-три дана упућено је на исти начин 20-30 другова из Првог батаљона. Ми смо пошли из Мораче 4 априла и 6 априла стигли у Горње Поље гдје смо од оних дјелова који су се враћали из Првог и Другог батаљона формирали самосталну ловћенску чету.

Самостална ловћенска чета формирана је 6 априла 1942 и стављена под команду Никшићког партизанског одреда. Ова чета добила је задатак да се из Горњег Поља пребаци за Луково и пошто се 7 априла пребацила, добила је задатак да затвори правац Товић — Хан Змајевића — Журовница. На овом правцу ова чета је имала честе нападе из Никшића, јер је непријатељ хтио да се прошири у правцу Никшићке Жупе, а од Бјелопавлића у том правцу кретао се Бајо Станишић са четницима, да би помогао опкољеном италијанском гарнизону у Никшићу.

У Жупи Никшићкој Станишић са четницима појавио се другом половином априла, а Италијани су упорно наваљивали

да продру преко Хана Змајевића и Журовнице за Жупу. Тако је ова чета од формирања до 8 маја стално била нападана од непријатеља, али она је успјешно одбијала све непријатељске нападе, наносећи му осјетне губитке, те је за показане успјехе два пута била похваљена од команданта Никшићког партизанског одреда. 8 маја два батаљона Италијана из Никшића, потпомогнути тенковима и артиљеријом, око 13 часова извршили су напад на наше положаје. Са добро припремљених положаја сви напади су били одбијени, и пошто смо непријатељу уништили 300 војника, присилили смо га на повлачење. Штаб Никшићког одреда, видећи да се непријатељ усмјерио у правцу нашег положаја и да смо скоро мјесец дана водили тешку борбу са Италијанима, послао нам је у помоћ командира чете друга Стаматовића са тридесет бораца, који су дошли 9 маја ујутро. Десетог маја Италијани су извршили напад на наше положаје у садјејству пјешадије, артиљерије и тенкова. Овај напад Италијани су извршили са једним пуком Алпинаца, неколико дивизиона артиљерије и са 6 тенкова. Борба је почела око 7 часова и водила се скоро читавог дана. Стално задржавајући непријатеља и бранећи стопу по стопу, наносили смо му велике губитке. Непријатељ је успио да око 15 часова избије на Градину и да наша два вода са по десет бораца из чете Стаматовића одбаци у правцу Товића.

У Никшићкој Жупи борили су се два батаљона Зетског и Бјелопавлићког одреда против четника Баја Станишића. Ноћу 10-11 маја Саво Оровић, који је замјењивао Саву Ковачевића, позвао је команданте батаљона на савјетовање.

Непријатељ је заузео скоро цијелу Црну Гору, па је са јаким снагама нападао на слободну територију Никшићког одреда, да га са ње протјера. Непријатељске снаге већ су се биле спојиле у Жупи. За борбу код Никшића наша је чета била похваљена преко радио станице „Слободна Југославија“. У другој половини маја Главни штаб је узео ловћенску чету као своју пратећу чету па се са њом повлачио у правцу Брезана.

Првом половином јула четници су извршили напад на Голију. Командант мјеста и командант батаљона затражили су помоћ од Главног штаба, јер се у опасности налазила наша болница и магазин са заплијењеним материјалом из Борча. Главни штаб није имао ни једну јединицу, па је послао своју пратећу чету која је око 20 часова стигла у Голију. Потражила је Штаб батаљона и Команду мјеста, али је све било отступило у правцу Брезана, оставивши читав материјал у Голији. Ми смо прилично изненадили четнике. Када смо дознали за отступање Команде мјеста и Штаба батаљона, упутили смо се у правцу болнице и наших магазина. Болница је била евакуисана, а код магазина срели смо се с четницима лице у лице, тако да смо мало припуцали и преотмемо им 16 натоварених коња са материјалом из

магазина, 650 оваца и 17 говеди које су хтјели да потјерају. Пребацимо се преко Голије у правцу Бајова Поља.

Са Бајова Поља обавијестили смо Главни штаб о овој акцији, а убрзо смо добили наређење да се задржимо на Бајовом Пољу, да сачекамо један батаљон Зетског одреда и да поново напанемо на Голију. Поново смо се вратили у Голију. Борбама на Крсцу и Голији руководио је Пеко Дапчевић. Четници су дали жилав отпор, али су били разбијени а самостална ловћенска чета заплијенила је четничку заставу. Послије разбијања четника у Голији и Крсцу самостална ловћенска чета дислоцирала се у Казанце, гдје је напанута од гатачких и херцеговачких четника. Команда ловћенског одреда наредила је да се овдје дислоцира и Други ударни батаљон Ловћенског одреда и једна чета Првог батаљона. У међувремену у Казанце су дошли и херцеговачки партизани, који су отступали испред много надмоћнијих четничких снага. Заједно смо прихватили борбу против четника црногорских и херцеговачких, које смо једва успјели да одбијемо од села Казанаца и присилили на отступање у утврђење Гат.

Кроз неколико дана на овај сектор изнад Казанаца дошла је Прва пролетерска бригада. Неки сељаци су дошли до нас и обавијестили нас да се горе изнад села налази нека војска. Ја се са два курира упутим тамо, и када сам срео неке војнике, упитао сам их ко су. Они су са поносом одговорили да су војници Прве пролетерске бригаде. Упитао их за Штаб бригаде и они ми рекоше гдје се налазе командант бригаде Коча Поповић и комесар Филип Кљајић. Ја се упутим к њима на осматрачницу. Када сам дошао, претставио сам се као командант Другог ударног ловћенског батаљона. Послије дужег разговора прешли смо на извршење задатка. Штаб бригаде донио је одлуку да се четници напану на Гату. Ја сам се понудио да учествујем са Другим ударним батаљоном, самосталном ловћенском четом и једном четом Првог ударног батаљона Ловћенског одреда. Имао сам смјелости да говорим и у име херцеговачких партизана, који су се са нама налазили у Казанцима, јер сам тврдо био убијеђен да ће и они учествовати. Договорили смо се да ми и Херцеговци напанемо са источне стране у правцу Гата. Одређено је вријеме за напад у 3 часа изјутра. Ја се вратим у Други батаљон и издам наређење за припрему за напад. Затим пођем до Херцеговаца и испричам им свој сусрет са Кочом Поповићем и Филипом Кљајићем, њихову одлуку, мој пристанак за наше и њихове јединице, што су одмах прихватили и одмах издали наређење да се припреме за напад. Према плану команданта Прве пролетерске бригаде за напад је све било спремно, тако да смо сви у одређено вријеме били спремни да напанемо. Међутим, у току ноћи дође нам наређење од Врховног штаба, да се одустане од напада и да се одмах изврши покрет свих јединица са овог терена.

Курир који нам је донио наређење и однио команданту Прве пролетерске бригаде био је залутао и на вријеме није предао наређење, па је бригада пошла и извршила напад.

Поступили смо по наређењу, али када је борба почела, пошли смо у правцу својих положаја за напад. Када смо дошли до самог Гата, већ се враћала и Прва пролетерска бригада. Ми смо се такође вратили и истог дана продужили марш. У саставу ове колоне кретали смо се око четири дана, док се нијесмо састали са осталим дјеловима Ловћенског одреда. У селу Љубунђићима формирана је IV пролетерска бригада од два батаљона Ловћенског одреда, једног батаљона Зетског одреда, једног батаљона Комског одреда и једног батаљона Дурмиторског одреда.

Нико Стругар, пуковник ЈНА